

Lk. 3

**PAUL-EERIK
RUMMO:
"EESTI ON
SATTUNUD
ÕIGELE
TEEOTSALE"**

KULTUURILEHT

Lk. 7

**REIN
MARAN
TUTVUSTAS
MEILE
LAGRITSAT**

NR. 22 (2484)

4. JUUNI 1993

HIND 2 KROONI

**REIN
RUUTSOO**

UUELE RINGILE

Moraalsete valikute dilemmad, pealesurutud kontaktide mänguteoreetiline uurimine, opositsiooni suhtlemisstiilid repressiivsete režiimidega jne. on probleemid, millega "ellujäämise strateegia" asjatundjad on mujal maailmas viimaseil kümnendil väga tulemusrikkalt tegele- nud. Nähtavasti tahetakse ikkagi aru saada, kuidas toimib "kollaboratsioonismi antropoloogia". Eesti väljavaated minevikust midagi õppi- da on nigelamad: meie poliitiline kultuur on leninlik (üksainus poliitiline suund, sedagi deklaratsiooni tasemel, kinnitab end eitavat vihka- mise ohutamist poliitika lähima abimehena), dissidentluse-kollaboratsioonismi sisuline dilem- ma ei huvita kedagi.

Kuid VEKSA ja Balti Instituudi ümber hiljuti puhkenud ning rahvusvahelise mõõdu võtnud kära on seekordse huvikeskenduse tõttu siiski mitmes mõttes tänuväärne. Oluliselt just Eesti tippintelligentsi koondanud ja vahendanud VEKSA ning Balti Instituudi mitmeplaanilises modelleerib "kollaboratsioonismi loogika" ja "el- lujäämise strateegia" vahekordi märksa süga- vamaalt kui tavapärase "aparatsükute" ja "dissidentide" konfronteerimine. Et hajuvad mitmed senised katsed eestlasi rangelt lahter- dada reeturiteks ja õigeteks, isamaalasteks ja vasakpoolseteks jne., sellele viitab ka "Poo ris-

INIMESED ORGANISATSIOONIDES JA ORGANISATSIOONID INIMESTES

ti" positsiooni pooldajate (nagu Arvo Valton) kaitsva hoiaku võtmine VEKSA-ga koostöö suhtes! Nõnda on VEKSA ja Moskvas paotuvad KGB arhiivid agendi ja kollaboratsioonismi jäl- jeajajatele korraka paradoksaalselt paljulubav saak ja mõnes mõttes samasugune pankrot. Millised poleks küll selgitused, näib Teet Veis- paki ja Indrek Jürjo andmeil olevat tõsiasi, et KGB variorganisatsioonile (nagu VEKSA-t tut- vustatakse) on kaastööd teinud nii isamaa pre- sident kui ka "Isamaa" valimisplakatlük luudaja prof. Sulev Vahtre! Kuhu ja kelle kallale veel minna? Oleme jõudmas absurdi ehk mida oligi tarvis tõestada.

MILLISED SIIS OLID PAGULASTE VALIKUD?

Etteheidetega "miks ta üldse ellu jäi" või "ül- likooli lõpetas" harjunud kodueestlastele on ka- sulik süüdistuste teravuse mõistmiseks teada: "pagulaskollaboratsioonism" on probleem, mille- ga ühed pagulased on teisi hoopis pikemat aega terroriseerinud. Selle jälitamise tuntuimad ohvrid kodumaal ja maailmas on Eduard Tubin ja Rein Taagepera.

Küsimus Balti Instituudi, VEKSA jt. organi- satsioonidega suhtlemisest on paljuski osa pa- gulaskonna üldisemast vahekorras- okupeeritud kodumaaga. Pagulased polarisee- rusid nendeks, kes olid vastu igasugustele kon-

taktidele (mis laienes isegi kirjavahetusele!), käsitledes seda okupatsiooni tunnustamisena, ja nendeks, kelle arvates suhtlemine võõrvõi- mu all kannatavate inimestega aitas Eestit säili- tada elamisväärse tuleviku jaoks. Ja mis seal salata: esimestest olid mõnedki õige mitmeke- sise poliitilise ja militaarse minevikuga. Meel- sasti oleksid nad näinud — sugugi mitte patriootilistel kaalutlustel — võimalikult palju jagavat oma saatust. Millised poleks olnud ka motiivid (paguluses on sellegi taga nähtud KGB kätt), N. Eestiga suhtlemise vältimine oli mäng oma väravasse: äärmiselt patriootilise re- toorika toel asendati "raudne eesriie" isamaa- lis-rahvuslikuga.

Nõukogude poolt mitmesuguste "sõprus- ühingute" asutamine, ühisprojektid ja annek- teeritud Eesti laieneva külastamise algus kyuekümneandil aastail tekitasid uut laadi "pa- gulaskollaboratsiooniste". Neid ühendas lihtsalt nõusolek tegelda kultuurivahetuse ja teadus- kontaktidega ka Moskva seatud tingimustel.

Kuid millised olid siis võimalikud valikud? Lääs oli oma suhtumistaktikat oluliselt muut- nud. Miski ei ennustanud Nõukogude Liidu kok- kuvarisemist. Nüüd rajati kommunismi tõrjumise väljavaated just kontaktide arendami- sele. Üldteoreetiliselt, "poliitilise filosoofia" ta- sandil järeldati, et Tõe ja Vale dialoogis jääb lõpuks peale TÕDE ja Kurjuse Impeerium — Nõukogude Liit — võib püsida vaid isoleeritu- ses. Sellest filosoofiast lähtus Lääne demok- raatiase suundumus "kokkupuutepindade" suurendamisele. (Nähtavasti samuti arutati Ve- nemaal, ainult veendumuses, et Tõde on seal.)

Niisugusel arusaamisel rajanes ka Lääne riik- kide toetus või sallivus mitmesuguste "kontakt- institutsioonide" suhtes, mille taust oli kõigile osapooltele enam kui selge. Siin lahkesid pal- jude pagulaste ja Lääne poliitikute arusaamad, nii nagu pididki lahknema ühelt poolt isiklikest suhetest (ja selle pärandist), kibestumisest, pa- gulusidentiteedist jne. ning teiselt poolt prakti- lis-poliitilistest kaalutlustest lähtuvad, tegelikule tulemusele suunatud riiklikud käitu- misstrateegiad. See on üldreegel: võrrelge vaid, millele kutsusid ja mida lubasid praegu- sed riigivõimuhoidjad siis, kui nad olid veel "si- sepagulased" Eesti Kongressis!

(Järg 12.lk.)

TÄNA JA HOMME VIIMAST PÄEVA!

1 kuuks 8 krooni
3 kuuks 24 krooni
6 kuuks 48 krooni

TÄNA, 4. JUUNIL 1993 KELL 17.30

KADRORU STAADIONIL EESTI JA SOOME

NÄITLJATE MAAVÕISTLUS JALGPALLIS

- * Elustame sõjaeelse traditsiooni!
- * Kaasa teevad mõlema maa parimad näitlejad-jalgpallurid!
- * Mõlemakeelne reportaaž!
- * Muusika!
- * Pidulik rongkäik läbi linna!
- * Sissetulek Eesti näitlejate-veteranide toetuseks.

* Kaasa aitavad Eesti Merelaevandus, Lääne-Virumaa Maavalitsus, KND "Marat", RAS "Viru Õlu", Rakvere Lihakombinaat, RAS "Rakvere Piimatööstus", "INREKO", "GRAAF", Moe Piiritusetehas.

Piletid müügil Estonia Teatris, Kaubamajas ja 1 tund enne algust kohapeal.

24. MAI

● Põlva Maarja galeriis avati näitus "Järv", järjekorranumbriks kaks. Esindatud on Tallinna, Tartu, Võru, Põlva jt. Eesti linnad, samuti Põlva sõpruslinna Kannuse kunstnikud kokku 49 tööga. Jagati välja ka selleaastased preemiad. Pühajärve preemia (5000 kr.) anti Uno Roosvaldile maali "Kivikülv Pranglis" eest, Võrtsjärve preemia, mille juurde kuulub osavõtt maaliseminarist Soomes, päris Üllar Varik.

26. MAI

● Estonia Talveaias austati vanameister Eugen Kappi 85. sünnipäeva puhul. Pildil õnnitleb juubilari Veljo Tormis.

● Galeriis "Sammas" avati Tiiu Kirsipuu skulptuuride ja Kärt Summataveti graafika ning ehte näitus.

27. MAI

● Kunstihoone galeriis avati Tea Tamelaane (pildil) näitus "Vahemaandumised".

28. MAI

● Tartu Ülikooli rektoriks valiti psühholoogiaprofessor Peeter Tulviste.

28.—

30. MAI

● Tallinnas toimus laulu- ja tantsupidu "Slaavi pärg '93".

KROONIKA

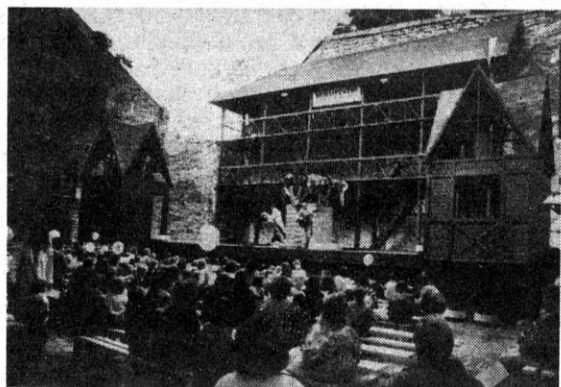
29. MAI

● Haljala rahvamajas sai teoks tuluõhtu Rakvere teatrimaja heaks. Müüdi 330 1000-kroonist piletit. Ürituse organiseerisid Eesti Teatriliit ja Lääne-Viru maavalitsus. Osalesid kõigi Eesti teatrite esindused, Tõnu Kaljuste kammerkoor, dirigent Eri Klas jt. Õhtut juhtisid Mikk Mikiver ja Aarne Üksküla.

30. MAI

● Estonia Kontserdisaalis oli Tallinna Konservatooriumi lõpetajate kontsertaktus, kus oma kooli sümfooniaorkestri ees soleerisid diplomandid Andrus Haav, Reinut Tepp, Merje Hallik, Andres Siitan, Vilve Hepner, Natalja Trošina, Virgo Veldi ja Kai Ugandi (pildil koos viuldajast õe Aet Rataspeaga), dirigeeris Vello Pähn. Üldse lõpetas päevase osakonna 11 pianisti (M. Jermann, E. Landsberg, A. Paas, A. Potter, R. Pärkma, A. Rang, K. Rohesalu, R. Tepp, H. Tursk, K. Ugandi ja Ü. Varula), 10 viuldajat (K. Eeroja, A. Haav, M. Hallik, S. Juckum, M. Lahe, K. Nõlvak, S. Piho, K. Saar, T. Truuväärt ja I. Vatsel), 1 violamängija (K. Kadarik) ja tšellist (P. Tarvas), 2 kontrabassisti (R. Lill, M. Põdra), 1 traversflöödimängija (H. Saard), oboist (A. Siitan), saksofonist (V. Veldi), metsasarvemängija (K. Kõllo), löökpillimängija (K. Mäeots) ja puhkpillidirigent (E. Truks) ning 3 lauljat (V. Hepner, E. Krieger, N. Trošina), 2 komponisti (K. Kotta, E. Semlek), 12 koorijuhti (J. Allik, H. Aus, O. Elts, K. Kurm, I. Liivo, K. Läll, J. Moosar, E. Pehk, S. Peterson, L. Sirp, S. Tamm ja E. Tiisvald) ning 6 koolimusika eriala omandanud (E. Endjärv, H. Erastus, H. Kõrvits, K. Moon, K. Rei ja U. Salmu). Kaugõppes oli 11 lõpetajat.

1. juuni

● Tallinnas avati Nukuteatri suveõu. Mängiti Nukuteatri lasteetendust "Hendrik Toompere ja Heino Seljamaa kahekesi kuues osas" ja teatri "G-Garaazh" koguperetükki "E-d otsimas". Suveõuel (kus kunagi asus saksakeelne Linnateater, mis kaks korda maha põles) hakkavad etendused ja kontserdid lastele ja täiskasvanutele toimuma 1. septembrini.

Foto: TEEET MALIROOS

● Rahvusraamatukogu kuppelsaalis pidas väljasõiduistungit Soome Kirjanike Liidu juhatus. Koosviibimine oli kantud loominguilisest õhkkonnast, kirjanikud tutvustasid oma loomingut, saal suutis vaevu publikut mahutada. Tundub, et Eesti Kirjanike Liidul on põhjust soome kolleegide eeskujul järgida ja esialgu poleks nagu pakulist vajadust kusagile välja sõitagi.

29. MAIL MÖÖDUS 120 AASTAT
RUDOLF TOBIASE SÜNNIST

Sellele tähtpäevale pühendati tema kodusaalet Hiiumaal terve nädalalõpp. Rudolf Tobiase päevade keskseim sündmus oli Läänemaa ja saarte klaveriõpilaste võistlus, osavõtjaid noorem rühmas 20, vanemas kuus, neist üks isegi Soomest.

Päevade ilusaks alustuseks oli Lauri Väinmaa klaveriõhtu Suuremõisa romantilises lossisaalis, kavas Schuberti ja Chopini muusika. Järgmisel päeval hakkaski võistumängimine Tobiase sünnikohas Käinas. Peale Tobiase loomingut tuli mängida Bachit. Vanema rühma kohustuslik pala oli Erkki-Sven Tüürilt — spetsiaalselt sellele võistlusele kirjutatud ja kingitud "Mõeldes Hiiumaast". Pala autori kõrval olid žüriis ka L. Väinmaa (esimees), kohalikud muusikaõpetajad E. Teras ja E. Urman ning allkirjutanu. Üldine tase ja ettevalmistus hinnati heaks, peapreemiaga tõsteti nooremast rühmast esile E. Heli laid (Haapsalu) ja H.L. Kuus (Kuressaare) ning vanemast M. Kikas (nüüd Kärdlast Otsa-kooli jõudnud pianist). Tobiase pala mängisid kõige paremini A. Paat (Kärdla), J. Gerdiga (Haapsalu), T. Löbus (Kuressaare), Tüüri pala samuti M. Nõmmik. Kordaminek julgustas otsustama muuta see üritus regulaarseks.

Tobiase päevade kava läks pühapäeval edasi kohaliku segakoori ilusa kontserdiga Pühalepa kirikus, Tobiasele pühendatud konverentsi, võistluse võitjate kontserdi ja ekskursioonidega. Päevad lõpetas Käina laulupüha. Kõige õnnestumisele aitasid kaasa paljud ametkonnad ja sponsorid.

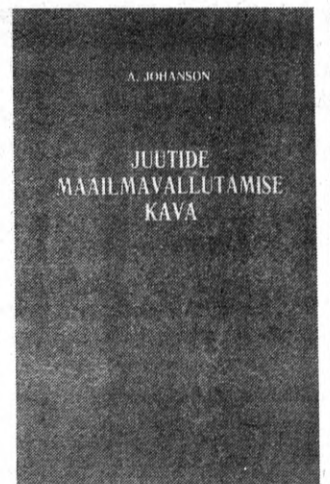
ESTER MÄGI

TUNDMATULE VÄLJAANDJALE

Sel nädalal jõudsid eesti lugeja kätte "Siioni tarkade protokollid", teos, millega XX sajandi segastel aegadel ikka juudivaenu on õhutatud ning mis praegu näiteks Venemaal innukat kasutamist leiab.

Eestikeelse brošüüri kaanel, pealkirja "Juutide maailmavalutamise kava" kohal seisab nimi A. Johanson. Eesõnale on alla kirjutanud "Väljaandja". Muid andmeid trükoja "Ühiselu" tellimisenimekirja 54. toote kohta ei ole avaldatud.

Kui too "Väljaandja" edaspidi siiski julgust kogub ja ennast avalikkusele tutvustada tahab, võib ta seda teha kas või kultuurilehes "Sirp".

Fotod: KALJU SLUUR

5. juunil avatakse Kristjan Raua majamuseumis näitus "Paul Raua väikesed maalid".

P. Raud. "Talveõu pilves ilmaga" (1896—1898).

HOMME KELL 12
RAEKOJA PLATSIL!

Kuuldused Tallinna vanalinna päevade ärajäämisest on liialdatud. Vanalinna päevad '93 avatakse homme, pidulikult ja Raevoja platsil kaheteistkümnendat korda. Eelarve on pool miljonit krooni, millest poole andis linn ja pool tuleb tänavakaubanduselt, toetas ka Eesti Kultuurifond. Iga päeva peale tuleb 70—80 kultuuriüritust, tehakse sporti ja õitseb tänavakaubandus (üksnes vabaõhukohvikuid

on kuuskümmend 1500 istekohta). Osa võtavad ka rahvuseltsid, külalisi on seekord ainult Kotkast. Teaduskonverentsi ei toimu (varasematel korradel polevat need eriti populaarsed olnud) ja pole ka päevade erilist deviisi. Korraldajatel on siiski põhjust rahul olla: eesmärk, mis kunagi seati — tuua elu ja elevust Tallinna ajaloolisse linnasüdamesse, on saavutatud. Homsest peale jätkuvad kont-

serdid ja muud liiki esinemised vanalinna hoovides ja väljakutel ning parkides kuni sügiseni. Politsei lubab tagada korra ja julgeoleku (loodame, et samuti kuni sügiseni). Algas on homme kell 12. Raevoja platsil ja sel puhul võivad kaheksas suvekohvikus istet võtta ka need, kes lauale midagi ei telli. Ka 90% üritustest on tasuta. Seda paluti linlastele edasi öelda. Head osavõttu!

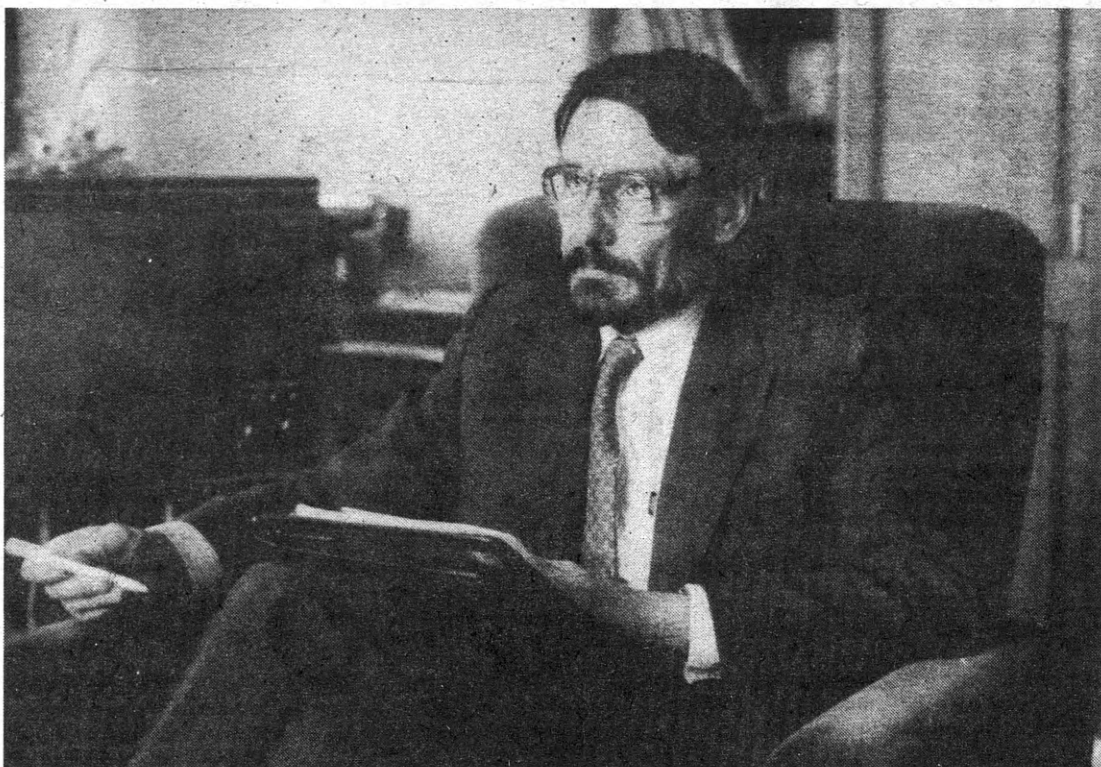
Paul-Eerik Rummo on viimasel ajal olnud mitu rahvusvahelist kohtumist oma kolleegidega nii haridus- kui kultuuriministri rollis, aga ka meile veel uudes noorsooministri ülesannetes. (See valdkond kuulub Eestis nagu veel mitmes riigis Kultuuri- ja Haridusministeeriumi võimupiirkonda, kuigi on ka muid lahendusi.) Muljete põhjal, ütleb minister Rummo, võiks teha paar üldistust.

Esimene on see, et kultuuri- poliitika kõige laiemas mõttes, haarates ka hariduspoliitikat, on muutunud riikidevahelise suhtlemise väga oluliseks osaks. Kui meil on ilmselt olnud ettekujutus, et kultuur ei kuulu riigi kõige põhilisemate tunnuste hulka, siis nüüd hakkab asi, eriti rahvusvahelises suhtlemises, omandama pigem vastupidist tähendust. Nii üldpoliitilistes küsimustes, rahvusvaheliste organisatsioonide tasandil kui ka kahepoolsetes suhetes aktsepteerivad riigid ja rahvad üksteist suuresti vastavalt sellele, milline on partneri kultuuriline ilme. Kinnituseks võiks tuua niisuguse näite: Eesti on nüüd Euroopa Nõukogu täisliige, kuid veel enne seda kirjutasime alla EN kultuurikonventsioonile, mis, oletan, oli oluline eeldus meie ühinemisel selle organisatsiooniga.

Teine tähelepanek võiks olla see, et mida suuremaks paisub ühinev Euroopa, seda tihedamaks muutub riikide suhtlemine regiooniti. Regiooni võib käsitada geograafilise mõistena, aga ka teistmoodi, ühise ajaloolise kogemuse taaselustamise pinnalt näiteks, kui me räägime kas või hansaliikumisest vm. Seega suund, mille järgi mõnes maailmajaos, tegelikult aga terves maailmas hakkavad kehtima ühtsed reeglid ja arusaamad, on saamas loomuliku vastukaalu regiooniti suhtlemise näol. On selgeid näiteid, kuidas regioonide sees on võimalik arendada tihedamat ja paindlikumat koostööd ning ära tunda erihuviseid. Maailmajao ühine poliitika aga hakkab kujunema, regioonide vajadustest lähtuvalt ja neid arvestades.

Ja kolmandaks - riigi ning ühiskondlike institutsioonide partnerluse tugevnemine. Näiteks, kuu aega tagasi Viinis toimunud EN maade noorsooministrite kokkusaamist aitasid korraldada ja võtsid sellest osa ka noorsoo-organisatsioonid (küll mitte Eestist, sest meile on see esialgu liiga kulukas ning on vist olnud ka tõrked infoliikumisel). Sedasama võib täheldada kultuuris, eriti mis puudutab kauneid kunste. Igasugune kunstidealane tegevus nii riikide vahel kui ka igas riigis eraldi toimub tegelikult kõikvõimalike seltside, klubide, galeriide, loominguühenduste jne. alga-

RIIGI VISIITKAART

"Narvskaja Gazeta" (25. 05. 93.) Paul-Eerik Rummo kohtumisest kohalike kultuuritegelastega: P.-E. R. on väliselt morn inimene. Silmadki on tal ülearu karmid. Teadajate hinnangul tark, meeldiv vestluskaaslane... On teinud värsse...

Foto: Leonid Laškevitš

Kultuuri- ja haridusminister PAUL-EERIK RUMMO:

"Kuidagi iseenesest ja spontaanselt on Eesti sattunud õigele teotsale."

tusel. Riigi taganttõukamist ei ole vaja. Meile praegu veel pisut uus asi, aga selles suunas liigume siin Eestiski. Kui riik aktsepteerib ja toetab mõnda kultuurilist tegevust (see ei pruugi olla isegi rahaline, vaid puhtalt moraalne toetus, teatav avalik žest), valib ta endale otsekui visiitkaardi. Seda kaudu jõuavad loomuliku kultuurilise aktiivsuse tulemusel rahvusvahelise suhtlemise, teatud mõttes ka riikide ametliku suhtluse tasandile.

Kui otsida mingit üldistust neile kolmele tähelepanekule, võiks see olla järgmine: kuidagi iseenesest ja spontaanselt on Eesti sattunud õigele teotsale. Meie kujunev praktika ja (võib vist juba öelda, et valdavad) arusaamad on väga lähedased sellele, mis juba mõnda aega Euroopas ja mujal maailmas on toimunud.

Läänemere-äärsete riikide kultuuriministrid kohtusid mai algul Stockholmis. Millised on meie piirkonna erihuvid?

Kohtusime Stockholmis lähedal Saltsjöbadenis esimest korda. Üks ajendeid sellele oli samade riikide välisministrite mullune kohtumine, kus postuleeriti kultuurisuhete eriline tähtsus. Meie kokkusaamise eesmärk oli saada ülevaade sellesse geograafilisse regiooni kuuluvate riikide kultuurisuhetuse olukorrast ja teguritest, mis meie kontakte veel pidurdavad. Et kohtumine oli esmakordne, tegelesime põhimõtteliste asjadega, aga ei puudunud ka mõned väga konkreetsed probleemid, millesse püüdsime selgust tuua. Leppisime kokku, et kohtumi-

sed on vajalikud, kuid mitte sagedamini kui kahe aasta tagant. Muu hulgas langes meile au korraldada järgmine kokkusaamine Eestis. Iga delegatsioon oli kaasa toonud kirjalikul kujul ülevaate oma maa kultuuripoliitika põhisuundadest. Ma ei ole jõudnud veel kõikide materjalidega üksikasjalikult tutvuda, aga omavaheliste vestluste põhjal võin öelda, et põhimõttelisi erinevusi ei ole. Vahe on ainult selles, et stiil, mille vanemad vaba maailma maad on omaks võtnud juba ammu, hakkab endistes Idabloki maades alles juurduma. Kõigepealt puudutab see riigi ja spontaanse tegevuse partnerlust ning kultuuri tähtsustamist oma riigi visiitkaardina. Pikemalt keskendusime põhjustele, miks kultuurisuhetus Läänemere-äärsete vahel ei ole veel nii ladus ja tõhus, kui me sooviksime. Selles päevakorrapunktis tuli mul teha sissejuhatav ettekanne. Ma puudutasin kahte küsimust, üks oli tolli- ja viisarežiimi erinevus eri riikides ja vihjamisi ka see, et olgu asjad juriidiliselt kuidas tahes, tegelikult võib olla hoopis teine. Eriti puudutavad need probleemid suuremate kunstikollektiivide liikumist, aga veelgi enam kunstiteoste vedamist üle riigipiiride. (Võisin teatada Eesti heast tihedusest: asja vabastas meie valitsus viisamaksust Eestisse külaliskunstetendustele saabuvad teatri- ja muusikakollektiivid ning -solistid.) Meie ettepanek oli terve see teema kas eraldi konverentsil või jooksva töö korras üles võtta ja need asjad Läänemere ümber lihtsamalt lahendada. Mõnikord

võib tekkida üsna kurioosid olukordi: praegu (26. mail — Toim.) seisab Leedu-Poola piiril ühe igasuguse inimlikult talutava ja ametkondlikult kokkulepitud aja "Ellerheina" koor ning kipub hilinema Pariisi kontsertidele. Mingi lahendus tuleb siin leida. Asja teine külg on see, et kunstiväertuste salakaubavedu on paraku tõesti reaalsus. Poola teataski 1994. korraldatavast rahvusvahelisest konverentsist kunstiröövide, -varguste ja -smugeldamise kohta. Konverentsile kutsutakse siseministrite, poliitsei, tolli ja piirivalve esindajad.

Teiseks puudutasin ma Balti riikide liikmemaksude küsimust rahvusvahelistes organisatsioonides. Tegelikult on see üldpoliitiline probleem. Nii ÜRO, UNESCO kui Euroopa Nõukogu käsitlevad meid N. Liidu lagunemisel tekkinud riikidena. Vastavalt sellele on Eesti 1/15 endisest arvestatavast ja sellekohaselt arvestatakse ka meie liikmemakse. Rahvusvahelise õiguse seisukohalt on see vale ja käib meil ka üle jõu, sest samas kasutatakse küsitavat metoodikat rahvusliku koguprodukti väljaarvestamisel. Võib tuua absurdse näite: suhtes rahvaarvuga peaks Eesti ÜRO-le maksma rohkem kui Hiina. Nagu teada, on Eesti asja otsustanud maksta ÜRO liikmemaksuks 1/3 sellest, mida nõutakse. Usutavasti peaksime sama la' enduse juurde jääma ka UNESCO kui ÜRO allorganisatsiooni suhtes ning ühtlasi jätkama kogu asja vaidlustamist. Palusin kõiki Läänemeriike Eesti diplomaatiat selles toetada.

Stockholmi kohtumisele järgnes Eesti-Ungari-Soome kultuuriministrite kokkusaamine Helsingis. Kas hõimurahvaste suhtlemises on mingeid spetsiifilisi probleeme?

Ka Helsingi kohtumine oli esimene omataoline. Sealgi püüdsime kõigepealt selgusele jõuda, kui tihe on kultuuri- ja haridusalane suhtlus Eesti, Ungari ja Soome vahel, aga teha ka mõned konkreetsed plaanid tulevikuks.

Tegelikult keskendusid probleemid Helsingis väga tugevalt omariikluse soome-ugri rahvaste aitamisele. Seda teemat puudutati juba aasta algul Mart Laari visiidi ajal Ungaris. Jätkasime pärast Helsingit Tallinnas toimunud Eesti-Ungari koostöökonverentsil ja väga tõenäoliselt tehakse seda ka sügiseks planeeritud Eesti, Ungari ja Soome peaministrite kohtumisel Tallinnas.

Kõik kolm iseseisvat soome-ugri riiki koolitavad juba praegu oma ülikoolides mari, udmurdi, komi ja mordva noori. Eesti võib hõimuüliõpilasi ka rohkem vastu võtta, meie olud on Venemaa oludest tulnud noortele adapteerumiseks soodsamad kui otse Läände sattudes. Raskused on esialgu majanduslikku laadi, sealsete noorte soov õppida on väga suur. Traditsiooniliselt on Eesti ja Soome ülikoolides õpitud soome-ugri keeli, tahaksime, et nad õpiksid siin ka juurat, majandust ja kõiki muid vajalikke teadusi. Kergem on maridel ja udmurtidel, kelle käes on mõnedki riiklikud ja ühiskondlikud struktuurid, raskem Vene naftakompaniide haardesse jäänud hantidel ja mansidel. Tahaksin uskuda, et hästi koordineeritud rahvusvahelist tähelepanu teravdades on võimalik ka neid väikerahvaid veel päästa. See on neile elu ja surma küsimus.

Siiaamaani on rahvusvaheline kultuurisuhetus jäänud tagaplaanile lõputute probleemide kõrval, millega Eesti kultuurivalikkus päevast päeva tegeleb. Sel kevadel hakkab silma mingi vastuolu. Ühelt poolt näib kogu kultuur siplevat elujäämise nimel, aga samal ajal avatakse järjest rahvusvahelisi näitusi, toimuvad teatri- ja muusikafestivalid, maakondlikud kultuuripeod, tuleb juurde galeriisid. Kas oleme teie arvates madalseisust üle saamas?

Mina pole õieti märganud, millal oli madalseis. See, mida te kirjeldasite, on tõesti järjest hoogsamaks läinud. Nagu elus ikka: ühed teevad midagi kogu aeg ja teised räägivad valju häälega, et pole midagi võimalik teha. Kurtmist on siiski vähemaks jäänud. Kes teeb, see teeb, ja kes midagi ei tee, see ei kurda ka enam. Minu kogemus on niisugune, et igal vähemalt kolmandal päeval pean ma valima mitme keskmisest suurema või huvitavama ürituse vahel, mille avamisel või toimumisel oleks mul sünnis olla. Nii täidetud kultuurielu mina Eestis ei mäleta.

Küsinud
ELLE ANUPÖLD

Sven oli lapsena kiuslik. Saga täiskasvanuks saades mahenes. Ta koolitunnistustel lasusid kolmed ja neljad. Käitumine oli tal lapsik. Eile nägin Sveni kujutava kunstiga tegelemas. Ta korraldas häppeninge ja kõndis alasti läbi fuajeeide. Naised kiljusid, aga Sven jäi ja jäib iseendaks. Ta käis ka lavakunsti õppimas, aga "sita maitse tuli suhu", nagu ta ise hiljem ajakirjanduses väitis. Häppeningsid on etemad. Ja tal oli õigus.

Sven põlgas traditsioonilist luulekunsti. Tema meelest oli luules kohta ainult avangardil ja sürriil. Ta ise viljeles avangardi. Tema luuletused ilmusid ajakirjas "Äike" ja käsitlesid seksuaalpatoloogiat. Sveni kujundid olid värvikad. Ta kasutas ohtralt väljendeid 1) lõhenev õõ; 2) ruuged tagumikud; 3) nostalgilised kärsad; 4) mandumine; 5) õllejärved.

Sven oli musta ajastu laps. Ta armastas kõike, mis läks kodanliku eetikaga vastuollu. Keskkoolis oli ta punkar, sest teisedki mõtlevad noored olid. Põhimõtteliselt oli Sven pühapäevakunstnik. Ta tegeles iga alaga. Oma lemmiklauljaks pidas ta Jonas Nehocit. Ülejäänud pidid "head kitsi" tegema. Ülejäänute kohta ta rohkem mokaotsast ei pillanudki.

1985 sai Sven kahekiimneastaseks. Ta hakkas bändi tegema ja naisi pildistama. Luuletamine jäi nüüd bändi ja fotograafia tõttu soiku. Ega sel luulel olnudki mingit tähtsust, väitis Sven ise. Iga loll pidi luuletama. Sven ei tahtnud loll olla. Ta tahtis esineda. Ja ta

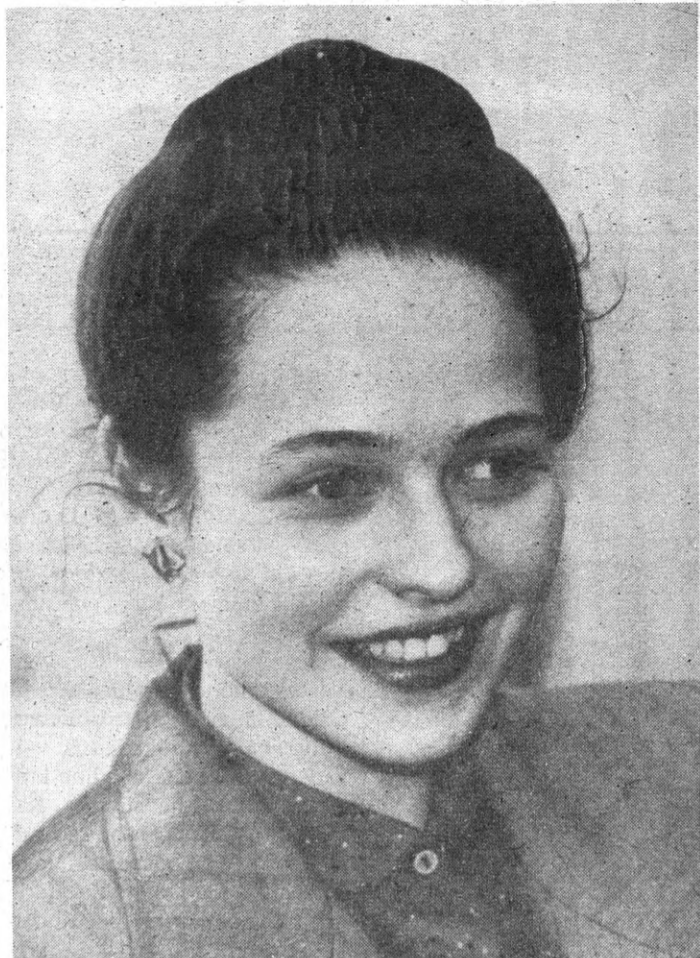

Foto: KALJU SUUR

ELO VEE

S V E N

esines. Linnas riindasid teda puberteenoorikud. Nad pakusid Svenile ennast ja märkimulehti, kuhu Sven oli sunnitud oma initsiaalid sorgeldama.

Aga ühel päeval otsustas Sven maalikunstiga põhjalikumalt tegelema hakata. Ta astus maalikunsti nimel Satanistide Ühingusse. Kuradile hakkas Sven meeldima. Sven oli

ka ise Kuradi vastu aupaklik. Enamjaolt kujutas ta Kuradi loomingulise tüübina: palja alakehaga, naised käevangus, viinapudel suul.

Sven sai kuulsaks. Temast kirjutati ajalehtedes, peaaegu kõik ta näitused kiideti heaks. Mina olin siis alles keskkoolitüdruk, kui kaheksakümneenda lõpu noor põlvkond kroonis Sveni oma iidoliks. Käisin

tema näitusel ühel aprillipäeval. See oli möödunud aastal. Sveni tundmatud ja tuntud austajad voorisid näitusesaalist sisse ja välja. Kõik kohalviibijad olid meelitatud: ilmselt pidi näitusesaalis kohekohe midagi toimuma hakama. Kunstnik Sven kõndis tähtsa näoga välkohviku ja Kunstihoone vahet, tegi suitsu ja selletas, et "meie maal on sitt näitusi korraldada. Pasad ei oska piltidele valgusi sättida". Tehnika pidi Sveni meelest samuti sitt olema. Kõik seisid Svenist aupaklikus kauguses. Nüüd nägin ka mina, et Sveni pildid kujutasid mängivaid deemoneid, ussgeišasid, vahel eksis sekka ka ilma ülakehata naisi, kitskaamelolendeid, punaseid transvestiite ja küütleivate silmadega meeshedoniste. Silmitsesin parajasti küütleivate silmadega meeshedonisti, kui kuulsin Sveni asjalikult röögatamas: "Lülitage see neetud sitt sisse, raisk algab ju kohe!" See oligi Sveni näituse algav avamine. Pöörasin end ümber ja nägin, et keegi punaste juustega neiu hakkas klüüsidesse šampanjat valama. Hüüsin tasakesi, tagurpidi kätte tehes uksest välja. Väljas oli kõik hoopis teistmoodi kui sees. Võib-olla oli kevad näituse korraldanud — inimeste, majaseinade ja pargipinkidega. Ainult liiga köitva, et seda igapäevale näidata või raamidesse suruda. Tõepoolest, väljas oli kõik hoopis teistsugune kui ruumis, kus asus Sveni põlvkonnasisene väljapanek.

PALJASTUSI LAEKAST LETU PÕHJAL

Hiljuti jõudis meie raamatupoletitidele noore ning anderika luuletajanna Elo Vee raamat nimega "Laeka lähedus". Nagu Liisi Ojamaagi puhul sisaldab Elo Vee kogu materjali rohkem kui kolme aasta pikkusest ajavahemikust, ilmusid ju mõlema autori esikkogud "Kasseti '90" kaitsvate panderollkaante vahel. Võrreldes kassetiaegadega, on Eloga juhtunud igasuguseid huvitavaid pisi-muudatusi, ta on läinud enesekesksemaks ja -iroonilise-maks ning — mis parata! — ka naiselikumaks. Peamiste kujunditena vihisevad silme eest mööda kraanid, pahklud, ümbrikud, seierid, nukud, vanitoad — kõik suletud maailma röömud, "nagu naisterahvale igavesti kohane". Ja

Elo Vee. Laeka lähedus. "Tuum", Tallinn, 1993. 105 lk.

kõigele otsa Elo stoiline ning jabur-lõbus elukäsitatus: ta lasseb Aadrit, põeb Põletikku, omab Illusioone, teeb kell 19.00 Eelsoojendust jne.

NEED NAISED...

Selles raamatus (mida luulekoguks eriti nimetada ei julgegi, sest ta sisaldab ka proosatükke) on Elo jagunenud mitmeks naisinimeseks ning sellest, kelleks ta parasjagu jagunenud ei ole, jutustab ta lihtsalt niisama mõõdamines. Heloise van Kürbis-Schmerzentsreich on kurvameelne, vahanukusil-madega naine, kes ei ole mitte milleski süüdi. Ega paljastab ta kedagi. Seevastu Rosalinda Triipla paljastab ka Elo Vee, kes, nagu ta ütleb, EI KIRJUTANUD NEID LUU-

LETUSI. Siis toimub mingisugune nihe, tekivad Elo Triipla ja Rosalinda Vee ning siis paljastavad juba kõik kõiki ja enam polegi võimalik aru saada, kes keda paljastab ja kes paljastus. Aga nalja saab igal juhul. Välja arvatud juhud, kui Elo end kurvaks ehmatab. Eriti lõbus on lugeda lühijutte "Majast Kus Kedagi Pole / Seletus" ja "Kadumatu pühapäev, 1983" — nagu näete, on Elo Vee kiindunud aastaarvudesse, neid leidub raamatus ikka ja jälle.

Ka on Elo langetanud tõesillad mõjudele vanema generatsiooni luuletajailt, seda üldsegi mitte halvas mõttes. Paralleelide tõmbamine on vastik komme, kuid ma teen

seda siiski ega häbene. Nimelt seostusid luuletused "Laternas põlev Veranda" ja "Töötus/Väljamõeldud" kadunud Ivar Ivaskiga, tegelaskuju Rosalinda Triipla aga meenutab pahupidi pööratud Roosi Selavistet, meile nii tuntu Ilmar Laabani loomet. Nii et Välis-Eesti on in. Ja camp samuti. Nii värskendav on leida lõpust eessõna, pealegi camp-eessõna! Ning: "Kui midagi peaks jääma arusaamatuks, tuleb äratada valvuriproua ja küsida tema käest, kus asub selgitavate lehekeste müügipunkt ja samuti ka lett, kus müüakse minu fotosid turistidele. Seniks aga head lugemist, armsad sõbrad!"

Rosalinda Triipla
Kõigest ma teile ei rääkinud, muidu te ei ostaks endale raamatut.

RAINER VILUMAA

TULGE KÜLLA, HARALD SUISLEPP!

Armas Harald!
Sain Teie kirja just siis, kui olin arvanud, et nüüd on melu möödunud ja aeg rõõmsalt tulevikku vaadata.

Küll on lugu, ma olen ühele oma vastikumale tegelasele pahaaimamatult Teie nime pannud. Me kutsume õigupoolest ka oma tütart Margaretat Retiks. Ja ehkki raamatus on Reti armetu nartsnaine nimi, pole tütar nimekaimlust pahaks pannud. Ehk andestate Teiegi?

Ehk olete märganud, et sagimist raamatu oletavate prototüüpide ümber on olnud ohrtrasti. Miskipärast on kujunenud tavaks valjusti kuulutada: "Mina olen siin..." Ja kohe seejärel häladada: kuidas nii võib! Sestap ma ei arva, et olen osanud välja mõelda elulaadi, mida tegelikkuses pole olemas.

On olemas tunnetusest lähtuv filosoofia, mille järgi asjad ja nähtused muutuvad olevaks siis, kui neid tajutakse. Näiteks tekivad tõeliselt alles kirjeldamise läbi. Teiegi näite just seda mõtelaadi järgides muretsevat, et nüüd, kirjeldamise järel, on puhhas ja kaunis "naine kui naisugune" pjeDESTAALILT tõugatud.

Kas ma ei karda? Enam mitte. Olen aru saanud, et realismi viljelemine on hullulge tegu ja olgu siis peale. Aga mind kerdetakse küll. Umbes nii, et kui ma kirjeldan, ju ma siis ise teen ja olen ka. Selle kartuse ülim näide saabus mulle hiljuti postiga, ühe prominendi naise ähvarduskirja kujul. Mulle teatati, et härra M. M-i ma oma kollektsiooni ei saa. Oigemini, et kiri oli adresseeritud minu abikaasale, peab mu mees hoolitsema selle eest, et ei saaks. Vist on lõbus.

Kui Teie ei karda, et vampiirid ja libahundid on olemas, palun tulge mulle külla. Siis me ei pruugi meie ainsat kultuurilehte oma kirjalahetusega kurjasti koormata. Minu Tartu-aadress on "Sirbi" toimetus olemas.

'Perona' on muide Pärnu vana nimetus, millest järelduvalt asub kirjastus "Perona" Pärnus (Hormiku 2, tel. 40 044), mitte Tallinnas. Viimasel ajal jääb küll pigem mulje, et a s u s. Eesti varakapitalistlikul ajal on sedamoodi, et isegi bestselleri kirjastamine ei takista mõnd kirjastust majanduslikult kõrbemast. Kui ta ikka ise on otsustanud kõrbed. Enne seda võib honorarist huvituvat kirjanikku kohelda nagu kõõgitudruki, kes nuiab tuleva kuu palka ette kätte.

Kui ma nüüd teataksin, et ma pole menuki tiivul miljonäriks saanud, pole selle raamatu eest kohe lausa ühtki krooni teeninud, tekiks järjekordne aias ja aia august rääkimine. Sest need, kes käivad oletatavaid rikkaid röövimas, ei loe ometi "Sirpi".

Lugu aiast ja aia august on ka "oi, see läks meil kohe läbi". Tegelikult hoiab kirjastus millegipärast viimast paari tuhandet eksemplari kiivalt kinni. Mina ei tea, miks.

Mina ei tea ka seda, mis asi on "mehena sündinud skriptspermanent". Loodan kuulda saada, kui küllakutse vastu võtate. Arvustus isikliku pöördumise vormis on ju märk tutvumissovist?

Elagu Maarjamaa lühike suvil!

Teie

KATIMURUTAR

HISPAANIA KIRED EESTI TEATRIS

Miguel de Unamuno "Ühe kire lugu" "Ugalas" (instseneerinud ja lavastanud Andres Noormets, tõlkinud Ruth Lias). Alejandro Casona "Kolmas sõna" "Vanalinnastuudios" (lavastanud Heino Torga, tõlkinud Tatjana Hallap.)

Üleminekuaja tähtsamaid märke on märgi sisemine rahutus. Tähistaja ei suuda haarata seda, mida ta peaks tähistama. Voolujooneline uusparempoolsus tahaks kasutada konjunktuuri ja jäädvustada end aja märgina, ent reaalsus ei kuuletalle. Nagu ei kuuletunud "marksismi", "parteilisuse", "sotsialistliku realismi" jm. ametlikele märkidele kultuur endises Nõukogude impeeriumis.

Dogmade diktaati ei kuula enam keegi. Märksa kavalama strateegiaga püüab kultuuri oma embusse võrgutada nüüdne uusmaterialism, lastes välja paista, nagu oleks temagi tollesama "vaba mateeria" teener mis kultuur. Ent kultuurile on omane loomulik vaist teha vahet "looduse" ja looduse vahel, ning mis ka ei oleks ohvri hind, ta hoiab oma sisemist vabadust ning sellega vastandub vabaduste näivusele.

XX sajandi Euroopa ühe sügavaima mõtleja ja kirjaniku, hispaanlase Miguel de Unamuno romaani "Abel Sánchez" (vt. "Loomingu" Raamatukogu" 29/30, 1989) põhjal näidend teha ja lavale tuua ei tuleks pähe mitte igale eesti teatritegijale. See ei eelda üksnes filosoofilist soodumust — mida jagub ju õnneks mõnelgi lavastajal —, vaid ka kultuurilist avatust, võimet välja vaadata tavapärasest europotsentristlikust ringist. Neid lootustandvaid kvaliteete tõendab nüüd oma tööga "Ugalas" noor lavastaja Andres Noormets. (Esietendatud juba veebruaris 1992, tõi näidendi, tõi, minu teadmisse alles "Ugalas" hiljutine külaskäik "Vanemuisesse".)

Huvitav: samasuunalist avatust näitas kümnekond aastat tagasi taas just "Ugalas", kus Väino Uibo lavastas tšilli dramaatika Egon Wolff'i eksistentsiaalse, siinseis ametlikes ringkonnas teatud nõutustki tekitanud näidendi "Paberlilled". Eelõeldu ei tähenda, nagu oleks hispaania või ladinaameerika teater midagi Euroopast või Läänest eraldi seisvat. Kui europotsentristlik (maitse)poliitika ongi teda varasematel aegadel mõnevõrra eemale tõrjunud, siis euroopa ja lääne kultuuri ennast seeläbi vaesestades. Nüüdses uues Euroopas selletaolistest jaanalinukompleksidest muidugi enam rääkida ei tule, meil aga kahjuks küll. Samal kombel, nagu ei ole Eesti ainsas rahvusülikoolis isegi veel aastavanune tänapäeva moodsa filoloogia üks juhtivaid alasid, enam kui 400 miljonit iberoromaani keelte kõnelejat esindav ja loomulikult kõigis vähegi soliidsetes Lääne ja Ida ülikoolides ammugi õpitav-õpetatav iberoromaani filoloogia, on Lääne üks vanimaid teatritraditsioone (kui mitte just Lääne-, siis vähemalt Kesk-Euroopaks pürgivas) Eestis peaaegu tundmatu.

Tundmatu, võõras, eksootiline. Kõik ei peagi liiga omaks saama. Sellepärast olen nõus nende eksootiliste rõhkudega (mis siis, et pigem andaluusialikus, s.o. lõunahispaanialikus, s.t. mitte tingimata baskilikus, Unamuno sünnimaale omases

MIGUEL de UNAMUNO

stiilis), mis Andres Noormets on Unamuno tekstile lisanud. Ja ta on osanud välja, ootamatuski spontaansuses nähtavale tuua Unamuno huumori koomilise elutunde, mis Unamunos oluliseltki on olemas, kuid mida "Abel Sánchez", pigem kuulsu unamunoliku "traagilise elutunde" otsepeegeldus, sel määral ei ava kui näiteks romaanid "Armastus ja pedagoogika" ning "Udu". (See viimane, algupärandid aastast 1914, otseimpuls Pirandello teatrile, naabermaal Lätis näiteks tõlgitud juba 1935,

oletan, võiks Eestis väga hea vastuvõtu leida.)

Seega ehthispaanialikult dünaamiline, juba Lope de Vegast alates tõsis ja koomilist siduv teater, sobiv sild suure publikuni — mida tõestasid "Vanemuises" täissaal ja tugev aplaus —, et seejärel aimu anda Unamuno filosoofia sügavamast osast, sellest, mis mõistagi ei ole nii võõras ega eksootiline, vaid puudub ühtviisi nii neid seal kui ka kõiki meid siinsamas mis tahes hetkel. Ehkki alguses nii võiks tunduda, ei ole teos lihtsalt ar-

mukadeduse (niisiis taas millegi nagu rohkem "sealse", tavapäraselt suurema kirglikkusega seostatava maa) draama. Kui ka romaani ennast mitte lugenud olla, peaks näidend vähemalt oma keskpaigast alates tekitama vaatajas seesuguse, vahest järskultki ootamatu üleminekutunde triviaalsest metafüüsilisest, millega klassikalises "kuldse ajastus" nõnda kuulsaks said Calderóni baroksed draamad. Mitte enam armukadedus, vaid kadedus kui metafüüsiline kirg, alates inimkonna sünnist. Kainist ja Aabelist peale on see, mille toob oma alastuse lugeja/vaataja ette Unamuno. Kadeduse dialektika ja positiivsus, kadedus kui ürgseim kirg nagu toosama "traagiline elutunde" ise — inimeste ja rahvaste kogu olemust haarav, pelga mõistusega käsitamatu edasielamise, lõpmatu jumalaotsingu iha ja tung. Ja nagu Calderóni "Suures maailmateatris", on laval ühekorraga elu totaalsus hällist hauani, luust-lihast inimesed oma rollide, rõivaste, osadega, mis irooniliselt vahelduvad, jättes samaks ängistuse Jumala ja surma ees.

Nii teater kui ka elu on aga metafüüsilise ja triviaalse segu. Kui peategelase Joaquín Monegro (Kaini) kadeduskirg sümboliseerib täiuseihalust (mäletame Piiblist, et Kaini sugu hoiab lõppkokkuvõttes Looja ise), siis Unamuno ei jäta vihjamata ka teistsugusele, degenererunud kadedusele, mis, vastupidi, üksiku inimese ja ka terve rahva arengut pärssib. Ta tajus seda hispaania sajandialguse kriisis — mille väärtuste kaos on aga suurtes kokkulangevustes ülekantav siinsesse eestilikkuigi sajandilõppu. Vahetuvad rõivad, kombid, moed, ent olemus püsib — seesama urgitsev-intriigitsev keskpära vaim. Selle asemel et igauks mis tahes alal, kas või metafüüsilise kadeduse tõukel olemust, kutsumust mööda täiust püüelda, seeläbi astuda oma rahva kultuuri ja saavutada lunastus, kadestatakse üksühte ja poliitilistes konjunktuurides hiilides "makstakse kätte".

Alejandro Casona nimi ei ütleks praegusel ajal vist hispaanlasele endalegi eriti midagi. Tema looming algas Hispaania Vabariigis ja järgnev Franco-poolne keelatus tegi ta välismaal mängitavaks juba selsamalgi põhjusel. Ent muidugi ei tule Casonast otsida mingit otsest poliitilist konjunktuuri. Ennem vastandub ta parempoolsuse peamärkidele, milleks ajalooliselt on tugev "võim" ja "kord", oma humanistliku loodusfilosoofiaga samal kombel nagu näiteks García Lorca (kes ju ka oma loomingus ei ole kusagil n-

õ. poliitiline). Casona žanr on lüüriline komöödia (koos koomilisele teatrile enam-vähem "kohustusliku" paari "pahavõitu" tegelasega), mistõttu unamunoliku tragikomöödia mitmemõttelisust temas ei leidu. Ometi sarnaneb filosoofia "Kolmandas sõnas" üllatavaltki Unamunoga ja taas ei pruugi "hispaanialik kirg" olla nii kohalik, "sealne", nagu mõni võiks oodata.

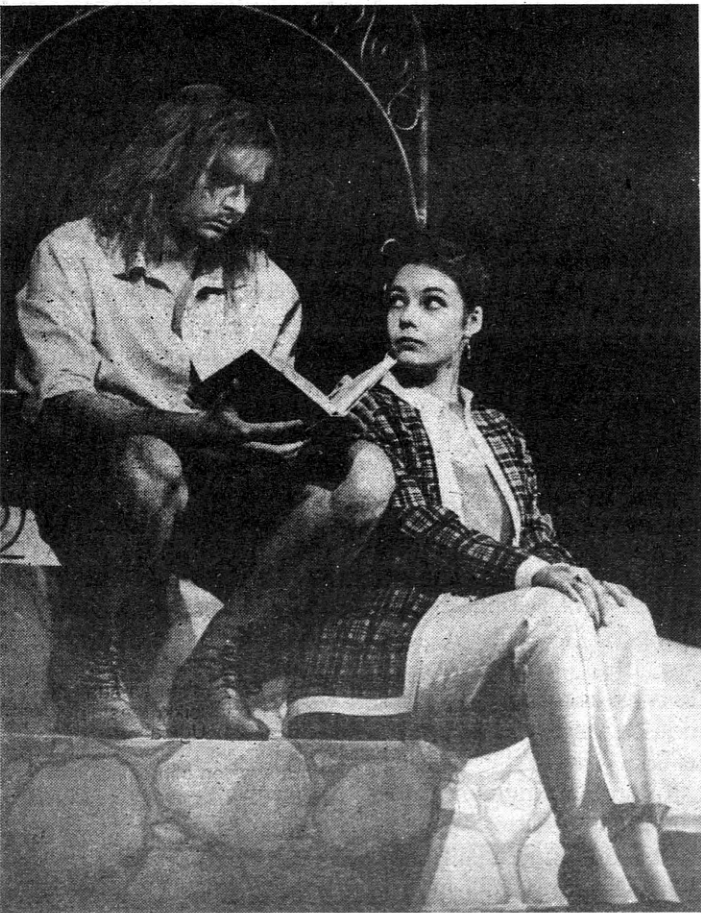
Casona komöödia algab vaimukast kujundist: peremeheta jäänud mõisa saabub noor nāgus õpetajanna, et hakata harima orvust perepoega. Lapse asemel leiab ta aga eest mägedes loomade ja looduse keskel metslasena üles kasvanud noormehe, kes oma eelmise õpetaja on aknast välja visanud ja raamatutest midagi teada ei taha. Süžee edasist arengut õnneliku-õrna lõpuni, "Jumala" ja "surma" tundmiselt lunastava "kolmanda sõnani" võib vaataja juba ise ette kujutada. Vahel mahub aga mitugi lõbusat stseeni, nagu tähtsa teadlase-antropoloogiga, kes noores metslases freudistlike ja sadistlike instinkte registreerida püüdes paraku ise välja naerdava "ahvi" rolli satub. Siingi ei puudu (alateadvusliku) kadeduse motiivid; põhipaatos — nagu Unamunol — on suunatud pealiskaudse, loomulikkusest ja loodusest võõrandunud mõistuseelu ja selle "normide" vastu.

Casona näidendi võtmekujundid ei ilmu aga siiski nii otsest ürgloodusest nagu äkitselt lavale kargav noor kaunis "metsjeesus" ise. Calderón on meil kahjuks tundmatu, muidu taipaks vaataja sedamaid Casona metslase analoogiat oma tornis (keha vangis) üles kasvanud Segismundoga hispaania teatriklassika ühes kuulsaimas näidendis "Elu on unenägu". Hiljem, kui õpetajanna on oma metslast algul Whitmani "Rohulehtede" luule toel juba taltsutanud ja temas huvi äratanud tähtedesse-sõnadesse kätkevad "teise" looduse ja maagia vastu, jõutakse Calderóni näidendi lugemiseni, seega veel selgemini inimese kui "teistsuguse" looduse erilist rolli esile tõstes.

Kuid komöödia on komöödia ka siis, kui siinne vaataja neid võtmeid ja märke eriti ei hooma. Mida ta aga tõenäoliselt tingimata tajub, on puhast tunnet sellest komöödiast, küllap harjumatu praeguses paratamatult moevoolulises eesti teatris, kuhu äriajastu virgalt oma vaimuvalguse kurblik-triviaalseid märke külvab.

Kokku võttes meeldisid nii lavastused kui ka meie näitlejad "hispaanialiku" kire kehastajana. Jäi mulje, et meie publik, kaugel sellest, et oodata teatrilt seda, mida ta "elu turul" (taas meenub Calderón ja tema auto "Suur maailmatürg") niigi kogeb, igatseb laval näha hoopis vastanduvat, "teistsugust" kujundit. Oma osa võiks sellesse ju anda ka meil alles avastatav hispaaniakeelne teater. Mõnede meie teatrite ja publiku tänane "koodanikuallumatus" sisendab igaljuhul suurimaid lootusi.

JÜRI TALVET

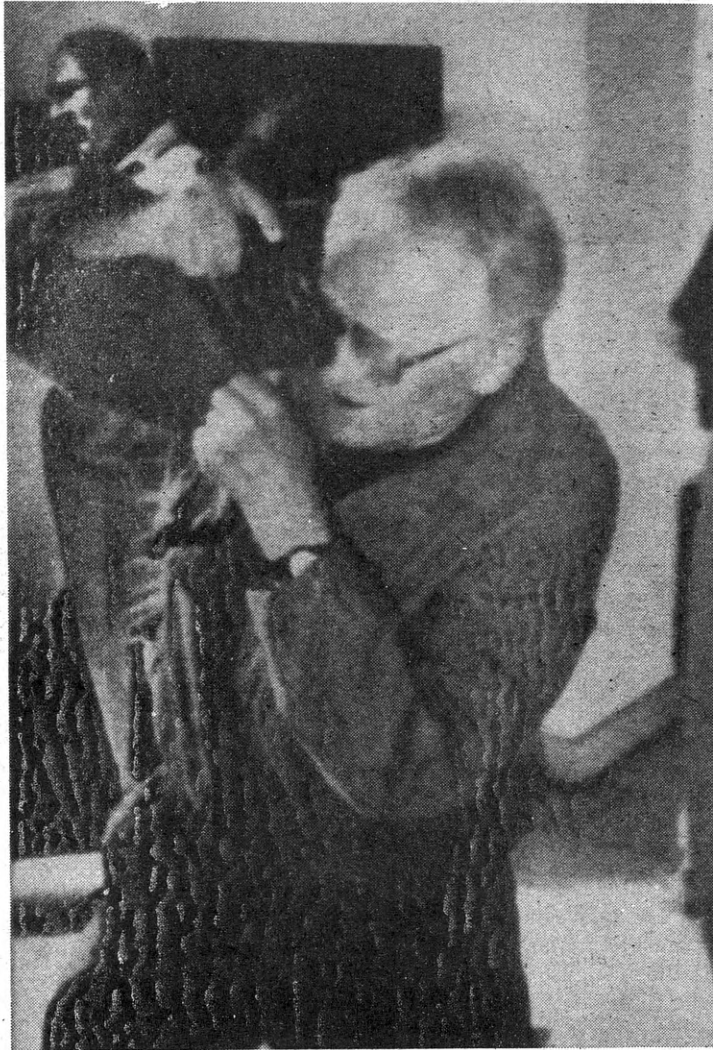

Alejandro Casona "Kolmas sõna" "Vanalinnastuudios". Pablo (Raivo Tamm) ja Marga (Marika Korolev).

Foto: VAMBOLA SALUPUU

MEES, KELLE MÄÄRATA OLEKS OLNUD 1940. AASTATE ARHITEKTUUR

PROF. ANTS ELKEN TALLINNAS

Prof. Ants Elken Jaan Elkeni näituse avamisel "G"-galeriis k. a. mais.

Hiljuti külastas esmakordselt pärast sõda Eestit Kanada arhitektuuriprofessor Ants Elken, kes pidas ka loenguid Tallinna Kunstiülikoolis. Viroonlane A. Elken tegutseb aktiivselt ühingus "Eesti Arhitektid Kanadas", tal on Eesti kunstilmas tuntud sugulasi (Jaan Elken, Mari Kurismaa, Jüri Hain) ja ta on nii ütlemata mõnus mees, et isegi kanadaeestlaste seas ei räägita temast seljataga halvasti.

Te kuulute vist nende arhitektide hulka, kelle määrata oleks olnud 1940. aastate eesti arhitektuur...

Kõigepalt õppisin 1934—1935 Tartu Ülikooli tehnikateaduskonnas, aga seda rohkem vanemate pärast, sest tehnika mind tegelikult ei huvitanud. Pärast Tondi sõjakooli astusin 1937 Helsingi Tehnikaülikooli arhitektuuri õppima. See oli tõeline paradüüs. Kõik oli funkis joone peal, mis meeldis mulle hirmsasti.

Tollal õppis Soomes arhitektuuri vist rohkemgi eestlasi?

Jah, seal võeti kokkulepitult igal aastal õppima üks eestlane. Seal olid veel Enn Muistre ja Mannj Sarv (Varep — M.K.), aga me puutusime kokku vähe.

Diplomini te Helsingis ei jõudnud?

Tulin kohe 1940 Eestisse ja töötasin vene aasta Tartus Arnold Matteuse juures joonestajana, lisaks mängisin kolm õhtut nädalas kõrtsis viulit. Mäletan ka H. Johansonit ja E. Habermanni, E. Kuusik tegi siis kirikute taastamise projekte. Tollal tegeles Tallinna planeerimisega Münchenis lõpetanud kolleeg Osvald Mitt (suri hiljuti) — tänu temale pääsesin Saksamaale. Küsisin enne Saksa võimudelt luba seal ülikool lõpetada, kuid tudengiks minna ei lastud. Olles aga juba Saksamaal, võisin vabalt astuda Müncheni Tehnikaülikooli. Diplomi sain 1944. a. oktoobris puhkekodu projekti eest Valgeranda. Pärast sõda töötasin Baieri rahandusministeeriumi ehitusosakonnas ja eriti kurta polnud. Kuid juba Soomes õppimise ajal oli mind võlunud Rootsi ja tahtsin sinna hirmsasti pääseda. Tänu teatud (armu — M. K.) seiklustele see mul ka 1948. a. õnnestus.

Ometi ei jäänud te oma

unistuste maale pidama?

Kindlusetustunde tõttu lahkusin Rootsist suure minemise ajal. Sõber Mihkel Pahk oli juba Kanadas ees ja kutsus Toronto ülikooli arhitektuuri õppejõuks.

Alguses Kanada mahajäämus vapustas, seal polnud üldse moodsat arhitektuuri. Kõigel oli juures asumaa hõng. Euroopast tulnute toel hakkas ülikool vähehaaval muutuma. Bauhausi ideoloogia tuli paljus sisse ka Harvardi ja Chicago kaudu. Käisime USA-s Gropiuse, Mies van der Rohe ja Wrighti töid imetlemas, ka neil endil külas. Meil pidasid külalisena loenguid P. Johnson, S. Chermayeff, S. Giedion.

Kauaks bauhauslikkus püsima jäi?

Meie 1950. aastate ideaalid purunesid 1960. aastatel, mil P. Johnsoni *curtain wall* ei lahendanud enam probleeme, mis seisid kiiresti linnastuva ühiskonna ees. Olin 1964 vahetuse korras aasta

Taani Kunstiakadeemias külalisprofessoriks. Neil oli palju radikaalsem süsteem, üliõpilastel märksa rohkem õigusi jne. Aga peagi tekkis meil samasugune võitlus, taustaks rassirahutused Los Angeleses ja Detroitis, hipiliikumine jne. Columbia ülikoolist saabus üks guru, kelle järgi kõik käisid, valitses hüüdlause mitte usaldada üle kolmekümneid. Oli isegi päris punaseid hiinakeelseid loosungeid. Ja ülikool andis alla, üliõpilased said teaduskonna nõukogus 50% häältest. Võidule pääses klassikaline modernismi kritiseeriv humanistlik suund, kaotati kõik sidemed tehnikateaduskonnaga ja aktsepteeriti vaid neid üliõpilaste projekte, milles lahendati arhitektuuri sotsiaalseid külgi, uuriti elamisstruktuure. Mind ennast huvitas suurlinna arhitektuuri psühholoogia. Olime üsna sünkroonis Venturi ja Moore'iga. Meilt tuli palju häid arhitekte ja õppejõude hinnati

külalisprofessoritena Harvardis jn. Meie radikaalsus häiris ülikooli juhtkonda, kuid tavapärasem õpetus suudeti taastada alles 1980. aastate keskel, kui ma olin juba pensionil. Nad said tuge Ontario Arhitektide Ühingult.

Kas projekteerisite ka ise?

1953 sain arhitektiõigused ja avasin oma büroo. Siis algas just ka Toronto ehitusboom, mis lõppes alles kolm aastat tagasi. Algul kavandasin peamiselt kommertsobjekte, hotelle ja motelle, sest mul polnud veel piisavalt sidemeid. Et ülikool võttis palju aega, tegin enamiku asju koos partneritega. Hiljem kujunes hea kontakt haldusorganitega ja sain tellimusi vanadekodude, raamatukogude ja koolide projekteerimiseks. Põnev oli 1950.—1960. aastate vahetus, kui ehitati vee- teed piki Saint Lawrence'it Suure Järvistuni. Olin seal konsultant koos ajaloolaste, geograafide ja teistega. Tegelesin Kanada ajalooga, sest kavandasin sinna ühe muuseumi. Olid väga erilised probleemid, kuidas tähistada vee alla jäänud külasid, jne.

Praegu olete tuntud suure keraamikasõbrana. Kust see tuli?

Saviga hakkasin tööle juba 1973. Kehva kuulmise tõttu läks töö ülikoolis raskeks. Läbisin ühes keskastme käsitöökoolis kõik 32 võimalikku õhtukursust. Kui sain 1982. a. 65. läksin kohe pensionile ja sulgesin büroo. Siis oli ka depressioon, nii et tegelikult langesid tööd ära. See oli hea võimalus astuda meie kunstikõrgkooli *Ontario College of Art*. Tegin algul ära kõik praktilised kursused, lõpuks võtsin käsile ka teoreetilised ained. Slaidi joonistasin maha ja loengu võtsin linti, pärast kirjutas sõbratar ümber. Minevaasta, kui kõik õpitud oli, korraldasin arhitektuuriosakonnas keraamikanäituse "Kümme aastat pensionil".

Küsinud
MART KALM

HEAD JA HIRMSAD ASSOTSIIAT- SIOONID

HELLE VAHERSALU
TÖÖDE NÄITUS TARTUS

Avamisel kroonis Hellel võilil-
lepärjaga Kursi koolkondlane Al-
bert Gulk, endal tordikarp kõlkuva
meestelipsuga peas. Joodi kuldkol-
last kokteili. Maalid paistsid, nagu
sisis jõudsin silmata, enamasti uued,
kuid endiselt abstraktsed. Või selle
ligiduses. Nõnda tundus pealis-
kaudsel pilgul.

Nädal hiljem tiirutasin Kunsti-
ke Maja tühjades näitusesaalides,
parkett krigisemas taldade all, tiiru-
tasin ja tiirutasin, vaatasin värve ja
kujundeid, mida ta paisanud, tõm-
manud ja silunud. Ja ühel hetkel
olin nagu laps, kes pilvede poole
kiigates hakkab seal nägema olen-
deid. Hambulisi ja nurgelisi, sakid
teravad nagu kihvad, ühes maalil
isegi rukkilillesinised (!), londilised
juba maalinimede järgi, kassinõga
kala ja punaste juttidega verised
varbad, valge äärisega ovaalid nagu
õuduslikud silmad. On nad olemas
või kujutlen mina neid piltidesse?
Üks kahvatu kummargil inimeseku-
ju... On vastandid vaid Helle maali-
des või ka temas eneses? Nii palju
heledat, valget, õrnhalli tooni ke-
teab-kui rohkete varjundites, nii
puhast hingevõivat sinist. "Vaates"
suur lasurne taevast otsekui mere-
saare kohal. Mõtlen Capri-le, kuigi
pole seal käinud ega aima, mis vär-
vi seal taevast tegelikult on. Laiade
pindade ja tõmmetena oranži, mis
särab ja lõõmab. Ning siis edasi lu-
gematul hulgal veiklemaid nurki, ra-
hutoid kände ja keerde, kaks lilla-
kaspunases kähmlevat maali, mõle-
mad nimega "Rüselus". Oh, kui
hea, kui pahameele saab pilditege-
misse ära ja välja valada. Siis ühel
pildil äkki tugevad pruunikad puu-
tüved, "Meenuvaid maastikke" ter-
ve sari, tajud loodust, kuigi rohelist
peaaegu polegi. Nukraks teeb
"Raudteeäärne", põikpuudki must-
valgetriipudega, taga imemeisterli-
kud kauguseviidad. Tean, ta sõidab
rongiga tihti, ja tean ka, et kooliajal
ei meeldinud mulle raudtee ääres
elada...

Küsin siis eneselt, mida niiviisi
tiirutades tahtmatult otsin. Üht ma-
li, mis teistest tähtsam ei-tea-mis
põhjuse? Arvutute vormide ja lii-
kumiste sees selget ja koondavat
kujundit? Lõpuks leian. Sisepääsu
vastast gvaššpildil "Pimedusest"
mustjate ja tuhmsiniste värvide
taustal on tilluke punane rist. On sel
mingi kokkuvii tähendus? On see
keelumärk? Või osutab radade koh-
tumist? Musta igatseks veel roh-
kemgi sellesse maali. Must on mis-
kipärast nii ligiõmbavaks muutun-
ud. Temas on neeldunud ja peitu-
vad kõik teised värvid. Punane rist-
ke tumedas taustas. Meenub Her-
man Hesse Klingsor Luigile sõna-
mas: "...lillaka telgi kohal õöpime-
duses heleroosa lipp... Sinu elu on
juba sellega õigustatud, et sa maali-
sid selle lipukese..."

Näituselt tulles küsin eneselt uk-
sel: mida võtaksin siit kaasa? Kil-
gendavat oranži ja sinist või seda
vähest rohelist Vellavere maalilt?
Midagi heledat ja õrna? Ei, võtan
hoopis ragisevat jonnakat trotsi
"Hambulisest", paari ägeda punase
laiguga.

MARE RUUS

KUIDAS EDASI, ARCHITEKTUURIHARIDUS?

JAAN ROHUSAAR,
Tallinna Kunstiülikooli professor

Foto: MATI HIIS

Vaevalt on kellelgi täielikku pilti,

kuidas on tööga hõivatud Eesti arhitektid.

Paraku on olukord selline, et koos suurte projektorganisatsioonide kadumisega on suur osa arhitektidest kaotanud ka erialase töö. Täispingega töötav loovarhitekt on pigem erand kui reegel.

Meie arhitektid on valdavalt koolituse saanud sõjajärgses Eestis. Aastatel 1950—1954 lõpetas TPI-s viis lendu, kokku 113 arhitekti, kuni möödunud kevadeni on praeguses Tallinna Kunstiülikoolis välja antud 573 arhitektidiplomit. Ligi 500 inimest on saanud arhitektikoolituse Ehitusmehaanika Tehnikumis. Tõsi küll, paljud neist on jätkanud õpinguid TPI-s või ERKI-s ja suur osa ei tööta oma erialal.

Seega peaks Eestis olema praegu umbes 600 diplomeeritud arhitekti, mis annab üle 400 projekterija miljoni elaniku kohta. Endises N. Liidus olime kindlalt liidrite hulgas, kuid jäime maha enamikust Euroopa riikidest. Statistika järgi on arenenud Euroopa riikides 600—800 arhitekti miljoni elaniku kohta. See loob konkurentsi tööhõuturul, kus sugugi mitte kõigile arhitektidele ei jätku meelepärast tööd. Loomulikult tõuseb vajadus arhitektide järele koos majandusliku elavnemisega, mida näitab 1950.—1960. aastate Saksamaa, kui see riik tõusis arhitektide ja ehituskonstruktorite suhtarvult Euroopa juhtmaaks. Ehk on ka meil oodata majandustõusu ja nüüdne arhitektide tööpuudus asendub kõrgnõudlusega. Kas oleme selleks valmis?

Et säilitada olemasolevat taset, peaks igal aastal pensionile jäävate arhitektide asemele juurde tulema umbes 20 noort. Kui soovime aga jõuda arenenud riikide kõrvale ja arvestame ka eeldatavat majandustõusu sajandi vahetusel, oleks õige aeg juba praegu investeerida arhitektide harimisse, s.t. vastuvõttu võiks sel erialal suurendada 40-50-ni aastas.

Eestis on esimest korda tekkinud konkurents arhitek- te koolitavate kõrgkoolide vahel.

40-aastase traditsiooniga Tallinna Kunstiülikool on viimasel kümnendil aastal võtnud vastu 12-15 uut üliõpilast, Tallinna Tehnikaülikooli ehitusinsituudis on kuni 10 üliõpilasel võimalik valida arhitektuurse projekterimise ainelini õppeplaani nõnda, et lisaks insenerkonstruktori erialale saadakse 20% õpiaja ulatuses otseselt arhitektuuri- ja kunstõpetust. Tallinna Ehitusmehaanika Tehnikum jätkab rakenduskõrgkoolina Tallinna Kõrgema Tehnika-kooli nime all ja on valmis igal aastal õpetama 25 noort arhitekti.

Seega asub praeguste plaanide järgi Eestis igal aastal õppima

45—50 arhitektuuriüliõpilast, kellest diplomi peaks saama umbes 40.

See tähendabki konkurentsi koolide vahel, sest umbes niisama palju on viimastel aastatel olnud sooviavaldusi TKÜ arhitektuerialale. Et sisseastujad oskaksid teadlikult valikut teha, oleks konkureerivatel koolidel tarvis oma erialad võimalikult täpselt määratleda ja seejärel neid ka reklaamida. On paras aeg arutleda, milliseid arhitekthe lähemal ajal vajatakse ja millised eeldused on nimetatud kolmel kõrgkoolil neid õpetada.

Projekterimises muutuvad üha määravamaks väikebürood

või koguni üksiküritajad. Võrreldes varasemaga, kui valdavalt olid kollektiivne töö ja vastutus, nõuab see projekterijalt märksa suuremaid ja mitmekülgsemaid teadmisi ning oskusi. Et konkurentsis mitte alla jääda välismaa arhitektidele, kelle tööde ilmumine Eestisse koos väliskapitaliga on juba alanud, tuleb omaks võtta paljudele harjumatu tööpõhimõte: täpsus, kiirus, konkreetus, selgus nii sõnas, kirjas kui ka joonises. Jutud poeetilisest arhitektuurist ei veena, kui sellega ei käi kaasas tehnilised arvutused ja majanduslikud kalkulasioonid. On karta, et puhtakujulise kunstniku-arhitekti tööpõld jääb mõneks ajaks kitsamaks, sest puudub maksujõuline tellija. Eesõiguse saavad loojad, kes oskavad projekterida ehitisi, mis kõige väiksemate kulutustega rahuldavad kõige paremini tellija üpriski mitmealaadilisi nõudmisi, unustamata arhitektiks olemise esimest nõuet — luua ilusat ja huvitavat arhitektuuri.

Läbilõigivõimeliseks osutuvad arhitektid, kes lisaks puhta arhitektuurilistele oskustele on kodus majanduslääbirääkimiste kunstis ja suudavad kaasa rääkida ka tehniliste küsimuste arutamisel. Need oskused ei teki üleöö ja koolipingist tulnult ongi seda palju nõuda. Seepärast tasub kaaluda, kas piisab projekterimis litsentsi saamiseks ainult erialadiplomist või peaks sellega kaasas käima dokumentaalselt tõestatud koostöökogemused meistriga. Täpsustamist vajab litsentseerimise kord, mis välistaks liigse liberaalsuse, aga ka võimaluse, et grupihuvist lähtudes piiratakse uute üritajate pääsu "vanade tegijate" ringi. Seadusega vajavad täpsustamist arhitekti kohustused ja õigused. Kui arhitektile jääb õigus ka kandekonstruktsioonide tööjõunistele alla kirjutada, tuleb inseneriainete õpetamist ja õppimist võtta väga tõsiselt.

Niisiis,

varsti on tellijal võimalik valida projekterijat kolmest eri koolist.

Tundub, et parimad võimalused kiiresti läbi lüüa tavaobjektide projekterimisel ja administratiivsel töö on Kõrgema Tehnika-kooli lõpetajatel, kes õpivad rakenduskõrgkooli programmi järgi. Selles koolis saab piisavalt eelteadmisi arhitektuursetest konstruktsioonidest ja normdokumentidest ning omandatakse vajalikud vilumused ka projekti koostamiseks. Kooli õhkkond loob soodsad eeltingimused ajaliku ja teotahelise spetsialisti kujunemiseks.

Tallinna Tehnikaülikooli arhitektuurse projekterimise

aineliini lõpetaja on küps eelkõige suuremahuliste unikaalobjektide kandesüsteemide väljamõtleamiseks. Kui palju sellist tööd lähiaastatel Eestis pakkuda on? Linnahall ja ka suurem osa Rahvusraamatukogust ehitati veel rublade eest, ooperiteater aga jäigi ehitamata. Ja jääb vist kauaks. Kuid hea konstruktorivaistu ja -teadmistega arhitekt on alati läbilõigivõimeline, kui jutt on uuelaadse konstruktsioonilahendusega objektidest.

Tallinna Kunstiülikooli arhitektuurieriala, mis valdas siiani monopoliselt ja mitte halvasti Eesti arhitektide koolitust, on esmakordselt seatud probleemi ette: kuidas edasi? Ülikoolistatus kohustab arendama arhitektuuris kraadiharidust.

Maailmas on arhitektide koolitamisel kaks põhimõtteliselt erinevat süsteemi

— nn. ateljeekoolid ja ülikoolid. Esimeses toimub suurem osa õppetööst konkreetsete projekterimisülesannete lahendamise-na, kus kogenud meistrite juhendamisel tehakse muuseas juttu ka vastava teema teoreetilistest tahkudest. Tulemuseks on loominguvõimeliste noorte talentide kiire areng ja valmisolek kindlatüübiliste ülesannete lahendamiseks. Kui noorel meistril jätkub sihikindlust ja püsivust iseseisvaks tööks kirjandusega, on loova tipparhitekti esilekerkimise tõenäosus suur. Ülikooli tüüpi koolis pannakse põhiohk arhitektuuri ja siduserialade sügavale teoreetilisele õpetamisele. Akadeemiliselt haritud spetsialist on võimeline iseseisvalt sünteesima uut ja just see avab ka uued perspektiivid

loominguliseks tegevuseks.

Kunstiülikooli kasvandikest on siiani esile kerkinud palju suurepäraseid loojaid, kes on ülalatavalt hästi läbi löönud ka välismaal. Hoopis vähem on tõsise uurijana tuuriga teoreetikuid, kes oleksid arvestatavalt võimelised analüüsima lähimineviku arhitektuuripilti ja asuma teadlikult läbi töötama kas või näiteks probleemi: mida teha olemasoleva elamufondiga?

Kunstiülikooli arhitektuuri-eriala määratlemine kraadiharidust andva institutsioonina seisab alles ees. Vajadus arhitektuuriteoreetikute järele on aga vaieldamatult olemas. Kunstiajaloolaste heast tahtest jääb väheks, et lahti mõtestada möödunut: liiga palju on kunstiväliseid probleeme, mis kujundasid meie arhitektuuri hoopis rohkem kui loova kunstniku tahe. Uued materjalid ja tehnilised võimalused arhitektuursete konstruktsioonide loomisel vajavad tõsist tehnilis-majanduslikku analüüsi. Kas me ikka oskame alati õigesti hinnata kohalikke ehitusmaterjale? Äsjane Paeliudu ja Kunstiülikooli ehituskateedri organiseeritud peakivikonverents näitas, et isegi sajanditepikkuse traditsiooniga paekivi puhul on palju kasutamata võimalusi.

Arhitektuureriala õpetamisel Kunstiülikoolis on toimunud põhimõttelised muudatused. Esiteks — pööre läände ja põhja. Paari aastaga on loodud tihedad sidemed Skandinaaviamaade arhitektuurikoolidega ning katkenud senised kontaktid lähinaabritega idas ja lõunas, aga samuti endiste sotsialismiaadega. Üliõpilastel ja loominguga tegelevatel õppejõududel on võimalik koos töötada ühiste projektide kallal ja osaleda tööde arutelul. Teiseks — õppetöös on rohkem tähtsustunud loominguline suund. Kui hinnata vaid diplomitööde järgi, on soositumad atraktiivsed, efektsed lahendused ilma sotsiaalse, aga ka tehnilis-majandusliku analüüsita.

Uute õppekavade järgi on arhitektikoolitus kaheastmeline — 4+2 aastat, kusjuures viimased kaks aastat on magistratöö koostamise aeg. Põhimõtteliselt nähakse võimalust doktorihariduse andmiseks. Selleks on ka viimane aeg, sest praegused akadeemilise kraadiga õppejõud on juba pensionieas. Akadeemilise kraadi taotlejate kasvatamine on pikaajaline protsess: juba üliõpilaspõlves oleks vaja loominguliste workshop'idega võrdsustada teaduskonverentside tava, nagu see oli alles lähiminevikus.

Niisiis, arhitektuurihariduses on alanud konkurents üliõpilaste pärast kooli ellujäämise nimel. Võidab see kool, kelle kasvandikud osutuvad tööturul läbilõigivõimelisemaks.

Kõnealusel konkurentsis on Kunstiülikooli arhitektuurierialal oma varjatud handicap — kraadiharidus. Selle eelisarendamine on ainus kindel garantii ellujäämiseks. Probleem seisneb vaid selles, kuidas seda eelist osatakse kasutada.

"Sirbi" toimetused võtab REKLAAMI ja KUULUTUSI vastu iga päev kl. 11—15. Tel. 60 17 03, 60 19 24.

Laupäeval, 5. juunil kell 18

Rakvere Vallimäel

**EESTI
MEESKOORIDE
XVI LAULUPÄEV**

Pääse 5 krooni, kaks pensionäri saavad
peole ühe piletiga ja kõik allameetrised —
täiesti tasuta.

**TÄHELEPANU,
KIRJASTAJAD!**

Avatud Eesti Fond finantseerib uue humani-
taarteaduslike tõlkeraamatute sarja "Avatud
eesti raamat" kirjastamist.

Kirjastustelt oodatakse pakkumisi oluliste
või sissejuhataivate teoste väljaandmiseks filo-
soofia, kirjandusteaduse, poliitikateooria, idee-
de ajaloo jms. vallas.

- * Konkursis osalemiseks palutakse kirjas-
tustel esitada taotlused, milles oleksid
- * väljaantava teose pealkiri ja tõlkija,
- * üksikasjaline tegevusplaan,
- * esialgne kalkulatsioon,
- * ülevaade oma varasemast tegevusest.

**KONKURSI TÄHTAEG ON
3. juuli 1993.**

TAOTLUSED PALUTAKSE SAATA

AADRESSIL:
"Avatud eesti raamat", EE0031 Tallinn,
Toompuiestee 30.

Lisainformatsiooni saab E, K, R
kl. 12—14 tel. 60 18 58.

Viljandi
Kultuurikolledži
teatrikateedri I lennu
diplomandide
esituses ja

Lembit Petersoni lavastuses

P. – E. RUMMO

**"VALGUSE
PÕIK"**

5. juunil kl. 18
Eesti Draamateatris.

TALLINNA LINNAHALL

KONTSERDISAALI FUAJEES

iga päev
5. juunist 4. juulini
kell 11—19.

**ST. PETERBURGI
VAHAKUJUDE
NÄITUS II**

"Ajaloolised isikud Peeter I Lev
Tolstoini, Karl Marxist Boriss Jeltsinini".

Pileti hind 10 kr., pensionäridele ja õpilastele 5 kr.

Teated tel. 60 18 88.

STATE CONCERT ORGANISATION
EESTI KONSERT

Teisip., 8. juunil kl. 19

Mustpeade Maja Valges saalis

ARTIS-KVARTETT (Austria)

Kavas Beethoveni, Willi ja Dvořaki keelpillikvartetid.

Rahvusvahelisse eliitklassi kuuluv keelpillikvar-
tett Viinist, pälvinud lisaks mitme kaaluka konkursi
võidule tähtsaid heliplaadipreemiaid (*Grand Prix In-
ternational du Disque 1987, Prix Cecilia 1988, Dia-
pason d'Or 1989, 1990*).

"Kammermuusikaline sensatsioon...
ennekuulmatu selgus ja värskus...
subtiilne kõlapilt ühendatud äärmise tunderikku-
sega"

("Wiener Zeitung" Artis-kvarteti kontserdisarja
pühul)

Vaatasin telesaadet 29. mail, mille nimi mul läks kohe meelest ära, vanemate juures, sest minul telekat ei ole. Arvatavasti oli saade värviline, sest minu pilt oli tihti hall ja ähmane. Õhkus mingit ebamäärast lagunemise ja ebakindluse tunnet, nagu Eesti TV saadetest viimasel ajal ikka, kui kuskil vaatama olen juhtunud. Inimesed, kes saates rääkisid (Mati Unt, Fred Jüssi, Doris Kareva, Jaan Kaplinski), meeldivad mulle, aga miks nad seal õieti olid? Veel suurem ebakindlus. Tundus, et sedasama ebakindlust jagasid ka need kes rääkisid, eriti ehmunud nägu oli kangi alt välja piiluv Doris Kareval. Muidugi, üks filmimeeste uimased askeldused tekitavad ka sellist tunnet.

Võib-olla oli saatele lihtsalt valitud vale teema. Rääkima peaks ikka omandusest ja omanikkudest, edukatest inimestest, sellest, kuidas Läänes kõik juba on ilusasti paika pandud, ja mida meie peame tegema, et samasugusteks saada. Me liigume loogeldes loojangu poole, me mõõdame päevaga määratu tee. See on hea. Seevastu igasugused loometeemad on kuidagi nuk-

rad, pidetud, ei kuulu õieti ei eilse ega tänase juurde. Pedaja laul niisamuti. Kunagi oli ta tööpoolest võimas, aga nüüd kostab nagu kuskilt ebamäärasest kaugusest, hääl ei taha kõlada, nagu odraokka oleks alla neelanud.

Vanaisa näitas mulle lagunenud maja, ukseid-aknad lõhutud...

Tsiteerin siin praegu Onu Bellat, sest temal on selge siht silme ees, elujaatust õhkub igast tema lausest, ta ei puterda ja teab, miks ta midagi räägib. Loomeinimeste saates oleks pidanud esinema Onu Bella, ja Onu Bella oleks pidanud olema ka saate režissöör. Olen peaaegu täiesti kindel, et kõigest oleks jäänud palju hoogsam, reipam mulje. Noh, ka seal oleks võinud esineda Unt, Kareva, Kaplinski, Jüssi, küll Bella juba neile kõigile

oma koha oleks leidnud... Sellise koha, nagu neil uues, tänases Eestis olema peab. Kõik asetuks jälle oma õigesse paika, nagu see normaalses ühiskonnas olema peab.

Selles majas, mis on praegu ahervare,

vanaisa lõbutses, kui oli veel noor.

Sellest majast saab jälle lõbutare,

kus hõljumas on mineviku loor.

Ja-jaa, ihuks pulka... Pärast uudiseid vaatasin veel saadet Indrek Hirvega, kus Indrek rääkis Marseille's juhtunud kurva loo ja muretset eesti poiste pärast, kes ka prantsuse võõrlegiooni sattuda võivad. "Neid peaks kuidagi aitama." Mõtlesin: kas võiks Eesti Vabariik neile jõuludeks ja vabariigi aastapäevaks vahest postkaardi saata? Või leiduks ka tõhusamaid vahendeid? Tegelikult on uhke tunne, kui mõelda, et Bosnia konflikti sekkumise korral seekord võiksid sõjategevuses osaleda ka mõned eesti poisid, Prantsuse sõjaväes.

HASSO KRULL

KAKS NIMEKIRJA

"Tallinna korteritefonikataloogis 1992-1993" on niisugused nimed nagu Abe, Adamov, Aksjonov, Blok, Brodski, Bulgakov, Bunin, Butor, Dostojevski, Gogol, Grass, Havel, Hoffmann, Jevtušenko, Kafka, A. Kivi, Lermontov, London, Mann, V. Meri, A. Miller, H. Miller, Pasternak, Prus, Puškin, Rasputin, Šimon, Šolohhov, Tasso, Tolstoi, Tšehhov jpt., sest neil on telefon.

Tallinna telefoniraamatus ei ole niisuguseid kirjanikke nagu Kareva, Kruusvall, Matteus, Raudam, Remsu, Sirkel, Unt, Vanapa jpt., sest neil ei ole telefoni.

TOTEM- TEATRI KÜLALIS- ETEN- DUSED

Taas on väikestel ja suurtel teatrisõpradel võimalus kohtuda vanade tuttavatega Soomest. Seekord toob TOTEM-teater kaasa etenduse kogu perele. Lavastuse "MAHOOOOI" autorid on Ida-Lotta Backman ja Margret von Martens, lavastaja Ida-Lotta Backman, muusika — Kim Tõrron, kunstnik — Ritva Harle ja näitlejad, kellega kohtute, Margret von Martens ja Päivi Riissanen.

See sõnadeta etendus, mille väljendusvahendi-

teks on valitud muusika, tants, värvid, huumor, kelmused, pilked ja fantaasia — räägib väikesest inimesest, kes on eksinud tunnete kaosesse. Väike inimene kimbab, komistab, kukub — kuid kes teab? — võib-olla tantsiskleb homme juba vikeraarel. Seda kõike saate näha Eesti Noorsooteatris vaid kahel päeval — 5. ja 6. juunil kell. 12. Täname a/s "Delarit", kelle toetusel on etendus kõigile tasuta.

VAT-TEATER

Toimetis: EE0031 Tallinn, Toompuiestee 30. Postiaadress: EE0090 Tallinn, Peapostkontor, postkast 388. Fax 60 18 83.

Valvetelefon — 60 17 03. Peatoimetaja Toomas Kall — 44 14 16. Sekretariaat ja tegevtoimetaja kt. Ruth Nõmm — 60 17 03. Toimetajad: kirjandus, Peeter Künstler — 60 19 05; teater ja film, Maris Balbat — 60 12 46; kunst, Tiina Käesel — 60 19 05; muusika, Tiina Mattisen — 60 18 22; haridus ja teadus, Elle Anupõld — 60 19 24; poliitika ja kirjad, Valter Heuer — 44 30 05; Tartu korrespondent Tõnu Ehasalu — 34 573 (E ja N kl. 15-16); keeleteimetaja, Lea Malvik — 60 17 03; korrekatuur — 60 12 46; arvutikujundus, Gädvi Kuklase ja arvutiruum — 60 27 93; kuulutused — 60 19 24, 60 17 03.

"Sirp" ilmub kord nädalas reedeti. Väljaandja kirjastus "Perioodika", Tallinn, Pämu mnt. 8. Trükk r/e "Printall", Tallinn. Pämu mnt. 67-a. Maht 4 trükipoognat. Tellimise nr. 2404

"Sirp"
Indeks 69786

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

TÄNU TOETUSE EEST RAKVERE TEATRILE

Täname kõiki esinejaid ja annetajaid!

Te kõik esindasite peale iseenda ka oma teatrit, asutust, firmat, valda ja selle rahvast.

29. mai 1993 Haljalas oli hea tahte ja ehtsa talguvaimu säilimise tõendus Eestimaal.

Ühistegevus elab!

Veel kord — suur tänu!

LÄÄNE-VIRUMAA MAAVALITSUS,
EESTI TEATRILIIT

PAIDE MUUSIKAKOOL

vajab

järgmiseks, 1993/94. õppeaastaks

VIIULIÕPETAJAT.

Head töötingimused ja soliidne palk. Kindlustatakse korteriga.

Helistada telefonidel 212 11 (t.), 417 66 (sekretär),
411 74 (k.) või kirjutada aadressil: Paide,
Tallinna mnt. 6, Muusikakool, T. Hiob.

TALLINNA KONSERVATOORIUM,

Vabaduse pst. 130, EE0009, tel. 51 45 96, 51 45 10
ÜLIÕPILASTE VASTUVÕTT STATIONAARI JA
EKSTERNATUURI JÄRGMISTELE ERIALADELE:

laul,
klaver,
orel,
klavessiin,
keelpill,
puhkpill (spetsialiseerumisvõimalus puhkpilliorkestri dirigendiks),
löökpill,
koorijuhtimine,
sümfooniaorkestri dirigeerimine,
koolimuusika,
kompositsioon,
muusikateadus
ja laulu ettevalmistusosakond.

Dokumentide vastuvõtt 10.—25. juunini Vabaduse pst.

130, ruum A-103.

Nõutavad dokumendid:

küpsustunnistus või diplom (koos hindelehega),
avalduis (täidetakse kohapeal),
pass,
6 päevapilti 3 x 4 cm.

VASTUVÕTUEKSAMID 26. JUUNIST 2. JUULINI
OLENEVALT ERIALAST ALLJÄRGMISTE AINETES:

eriala, kollokvium, harmoonia, solfedžo, elementaarooria, muusika-
ajalugu, klaver, eesti (vene) keel (kirjalik).
Õppetöö algus 1. septembril. Õppeaeg neli aastat, laulu ettevalmistus-
osakonnas kaks aastat. Ühiselamukohad.

Magistrantide vastuvõtt stationaari ja eksternatuuri kolme harusse:
loomingulisse,
teaduslikku,
pedagoogilisse.

Dokumentide vastuvõtt 10.—25. juunini Vabaduse pst.
130, ruum A-103.

Nõutavad dokumendid:

avalduis, akadeemilist kõrgharidust tõendav dokument
(koos hindelehega), pass,
6 päevapilti 3 x 4 cm, kirjalik ülevaade eelnevast haridusest ja
loomingulisest või teaduslikust tegevusest,
soovitus kraadiga või professori või dotsendi ametikohal töötavalt
spetsialistilt.

Vastuvõtuksam erialas toimub ajavahemikus
20. juuni—2. juuli. Õppetöö algus 1. septembril.
Õppeaeg kaks aastat. Ühiselamukohad.

Toimetis käsikirju ei retsenseeri ega tagasta. Praaeksemplaride korral pöörduda kirjastuse tehnilise kontrolli poole, tel. 68 14 11.